

Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2023

Eacnamaíocht

Gnáthleibhéal

Dé hAoine 23 Meitheamh Maidin 9:30 - 12:00

400 marc

Scrúduimhir

----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------

Lá agus Mí do Bhreithe

----------------------	----------------------	----------------------	----------------------

Scríobh 3 Feabhra mar 0302,
mar shampla

Stampa an Ionaid

--

Treoracha

Tá **dhá** roinn sa pháipéar seo.

Tá 400 marc san iomlán ag gabháil leis an scrúdú seo.

Roinn A: 100 marc
Freagair **8** gceist as **10** gceist sa roinn seo
Tá rogha inmheánach i gceisteanna 2, 3 agus 4.

Roinn B: 300 marc
Freagair **4** cheist as **6** cheist.
Tá 75 marc ag gabháil le gach ceist sa roinn seo.

Scríobh do chuid freagraí le peann gorm nó le peann dubh.

Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá curtha ar fáil sa leabhrán seo. Tá spás le haghaidh obair bhreise i gcúl an leabhráin. Lipéadaigh aon obair bhreise go soiléir le huimhir na ceiste agus leis an gcuid den cheist.

Déanfar an leabhrán scrúdaithe seo a scanadh agus is ar scáileán a chuirfear do chuid oibre i láthair an scrúdaitheora. Is féidir nach bhfeicfidh an scrúdaitheoir aon rud a scríobhfaidh tú taobh amuigh de bhoscaí na bhfreagraí.

Tabharfaidh an feitheoir cóip den leabhrán Foirmilí agus Táblaí duit, má theastaíonn sé uait. Ní mór duit é a thabhairt ar ais ag deireadh an scrúdaithe. Níl cead agat do chóip féin a thabhairt isteach chuig an scrúdú leat.

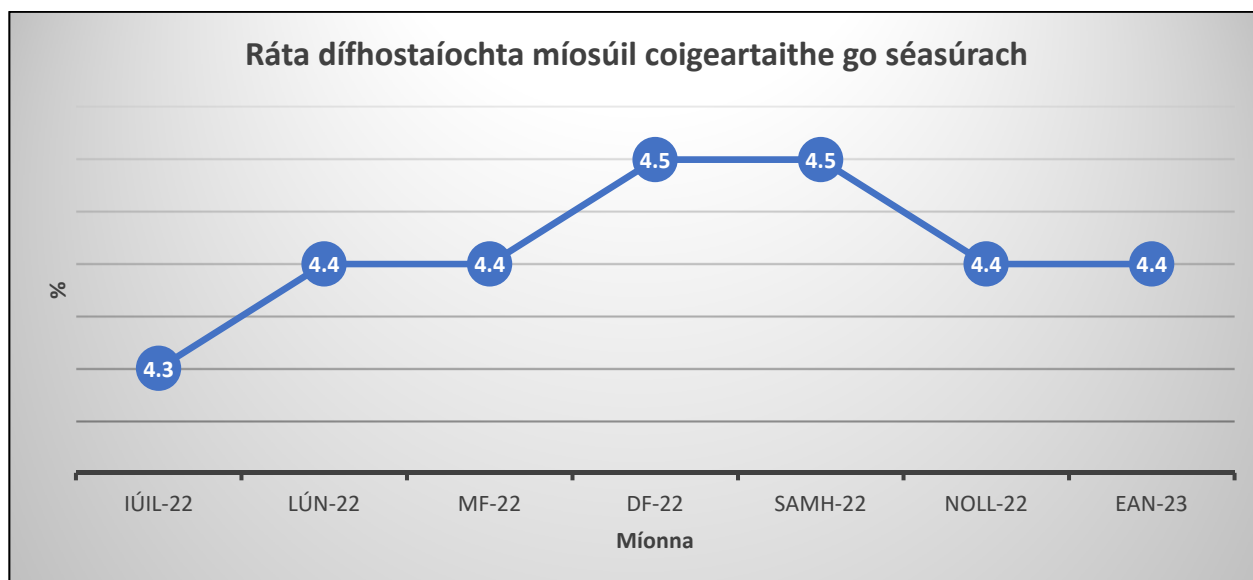
Is ceadmhach áireamhain a úsáid.

Scríobh déanamh agus múnla d'áireamhain anseo

Freagair 8 gceist as 10 gceist

Ceist 1

Taispeántar ar an ngraf thíos an ráta dífhostaíochta in Éirinn ó mhí an Iúil 2022 go mí Eanáir 2023.

Arna chur in oiriúint ón bPríomh-Oifig Staidrimh

- (i) Ainmnigh an mhí ina raibh an dífhostaíocht **ab ísle**.

--

- (ii) Déan trácht ar an ráta dífhostaíochta idir mí Iúil 2022 agus mí Eanáir 2023 agus na figiúirí ón gcairt thuas á n-úsáid agat.

Trácht:

Ceist 2

Freagair (a) nó (b)

In 2021, d'fhógair Banc KBC agus Banc Uladh go raibh sé ar intinn acu tarraingt amach as margadh baincéireachta na hÉireann. Arna chur in oiriúint ó centralbank.ie

- (a) Tabhair breac-chuntas ar dhá thionchar a bheadh ag imeacht Bhanc KBC agus Bhanc Uladh as margadh baincéireachta na hÉireann ar **thomhaltóirí** na hÉireann.

1.
2.

NÓ

- (b) Tabhair breac-chuntas ar dhá fheidhm atá ag Banc Ceannais na hÉireann.

1.
2.

Ceist 3

Tá mórán folúntas poist in Éirinn, ach cá bhfuil na hoibrithe?

Arna chur in oiriúint ó The Irish Times

Freagair (a) nó (b)

- (a) (i) Luaigh réimse amháin ina bhfuil ganntanas scileanna i ngeilleagar na hÉireann.
(ii) Tabhair breac-chuntas ar thionchar eacnamaíochta amháin atá ag ganntanas oibrithe ar gheilleagar na hÉireann.

Réimse amháin:
Tionchar eacnamaíochta amháin:

NÓ

- (b) Tabhair breac-chuntas ar dhá bheart a d'fhéadfadh rialtas na hÉireann a dhéanamh chun aghaidh a thabhairt ar an nganntanas oibrithe sin.

1.
2.

Ceist 4

Freagair (a) nó (b)

- (a) (i) Cuir in iúl le tic (✓), cé acu de na gnólachtaí seo a leanas a fheidhmíonn i struchtúr margaidh monaplachta in Éirinn.

Ainm na hEagraíochta	Taispeáin le tic (✓) cé acu ar struchtúr monaplachta é
Aer Lingus	
Iarnród Éireann (Irish Rail)	
ASS (VHI sa Bhéarla)	

- (ii) Mínigh an téarma **monaplacht** san eacnamaíocht.

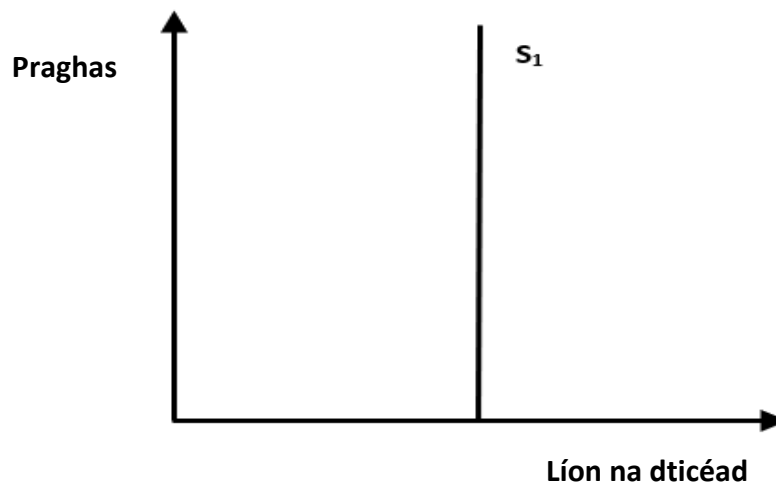
NÓ

- (b) Tabhair breac-chuntas ar dhá shaintréith a bhaineann le margadh monaplachta.

1.
2.

Ceist 5

Léirítear sa léaráid thíos soláthar na dticéad do Chorn Rugbaí an Domhain sa Fhrainc i mí Mheán Fómhair 2023. Mínigh an gaol atá idir praghas na dticéad agus soláthar na dticéad.

Míniú:

Ceist 6

Tá sé tuartha go méadóidh OTI (GDP sa Bhéarla) na hÉireann 2.7% in 2023.

Arna chur in oiriúint ó www.oecd.org

- (i) Céard dó a seasann na túslitreacha OTI (GDP)?
Tá 'O' déanta cheana féin chun cuidiú leat.

O (OLL)	T	I
----------------	----------	----------

- (ii) Tabhair breac-chuntas ar bhuntáiste amháin a bhaineann geilleagar na hÉireann as **OTI a bheith ag méadú**.

Ceist 7

Tháinig méadú de 52.9% go dtí €8.8 billiún ar fháltais cháin chorparáide in Éirinn ó Mheitheamh 2021 go Meitheamh 2022, sin beagnach an ceathrú cuid d'iomlán na gcánacha a bailíodh.

Arna chur in oiriúint ó Reuters

Mínigh dhá **chúis** a mbailíonn an rialtas in Éirinn cáin.

1.
2.

Ceist 8

Tá Éire faoi láthair san ocht háit is airde ar domhan ar an Innéacs Um Fhorbairt Dhaonna (IFD)(HDI)

- (i) Ainmnigh dhá cheann de na trí ghné a thomhaiseann an tInnéacs um Fhorbairt Dhaonna (IFD) (HDI). Tá ceann amháin déanta chun cuidiú leat.

1. Ollioncam Náisiúnta
2.
3.

- (ii) Cén réimse de chaiteachas an rialtais, dar leat, a chuidigh le hÉirinn an ocht háit sa domhan a bhaint amach ar an IFD? Mínigh do fhreagra.

Réimse caiteachais:
Míniú:

Ceist 9

(i) Mínigh an téarma deischostas.

Míniú:

(ii) Tá cistiú caipitil de €2.3bn leithdháilte do thithíocht shóisialta inacmhainne i gCáinainéis 2023.

Tabhair breac-chuntas ar **dheischostas amháin** a bhaineann le caiteachas rialtais ar thithíocht shóisialta inacmhainne.

Breac-chuntas:

Ceist 10

Faoi láthair, tá an rialtas ag iarraidh laghdú a dhéanamh ar fhadhb na vápála i measc déagóirí óga in Éirinn.

Luaigh sochar príobháideach **amháin** agus sochar sóisialta **amháin** a thiocfaidh chun cinn má éiríonn leis an idirghabháil rialtais seo.

Sochar príobháideach:
Sochar sóisialta:

Freagair 4 cheist as 6 cheist

Ceist 11

Is sampla iad tionscail na gruaige agus na scéimhe in Éirinn de struchtúr margaidh in iomaíocht mhonaplach.

Arna chur in oiriúint ó Jim Power DO HABIC, 2020

- (a) (i) Tabhair breac-chuntas ar dhá chúis, dar leat, ar sampla **d'iomaíocht mhonaplach** iad tionscal na gruaige agus na scéimhe.

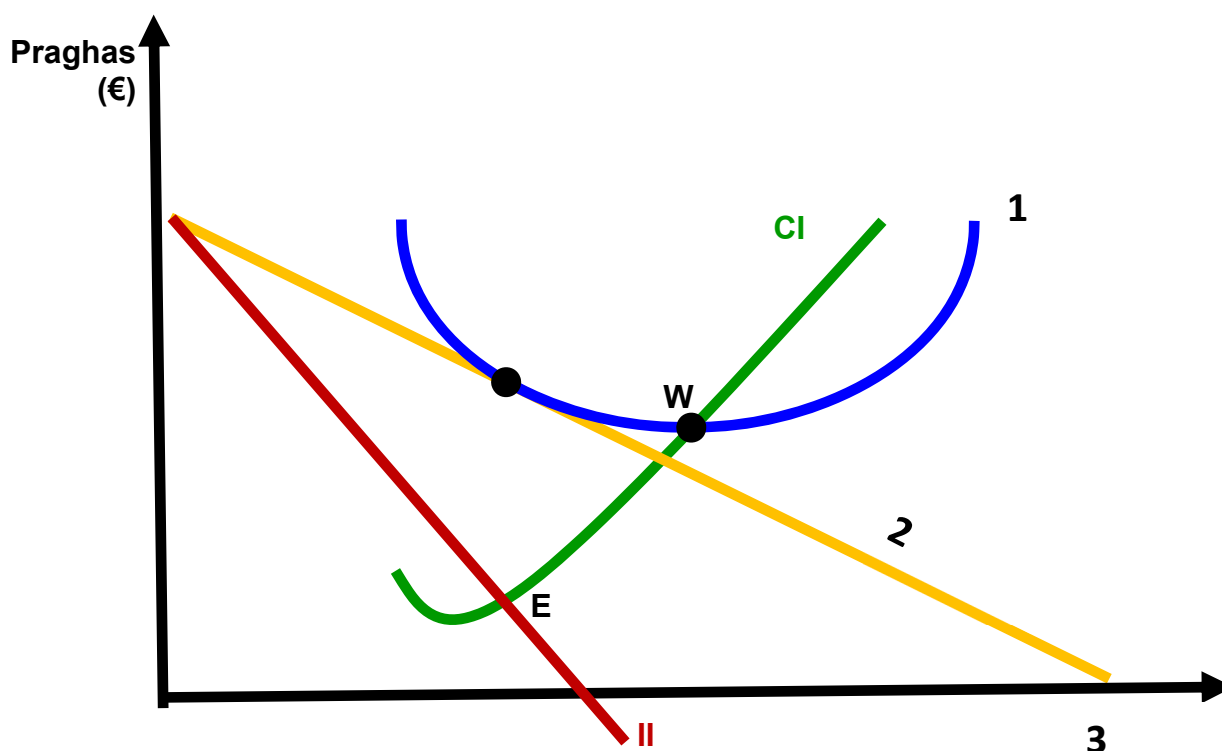
1.
2.

- (ii) Tabhair breac-chuntas ar dhá bhuntáiste a bhaineann **tomhaltóirí** as iomaíocht mhonaplach.

1.
2.

- (b) Sa léaráid thíos taispeántar cothromaíocht fhadtréimhseach gnólachta sa tionscal seo.
- (i) Scríobh amach go hiomlán céard dó a seasann na trí mhír a bhfuil uimhir (1-3) orthu sa léaráid thíos. (Ná húsáid giorrúcháin)

1.	
2.	
3.	

- (ii) Tarlaíonn cothromaíocht ag **pointe E** ar an léaráid thuas.
Cuir in iúl go soiléir agus lipéadaigh ar an léaráid thuas:
- An t-aschur a tháirgfídh an gnólacht i gcothromaíocht (úsáid an lipéad C_1)
 - An praghas a ghearrfaidh an gnólacht ar a aschur (úsáid an lipéad P_1)
 - Meánchostas táirgeachta an aschuir seo (úsáid an lipéad Co_1)

- (iii) An bhfuil an gnólacht thuas ag táirgeadh go héifeachtúil?

Tabhair cúis le do fhreagra. Ta: ☐ Níl: ☐

Cúis:

- (c) Meastar gur fiú €400m an geilleagar folaithe sa mhargadh gruaige agus scéimhe.
Arna chur in oiriúint ó Jim Power DO HABIC, 2020

Tá rialtas na hÉireann buartha faoi mhéid an gheilleagair fholaithe seo.

- (i) Mínigh an téarma **geilleagar folaithe**. Tabhair sampla amháin eile de ghníomhaíocht i ngeilleagar folaithe na hÉireann.

Míniú:
Sampla amháin:

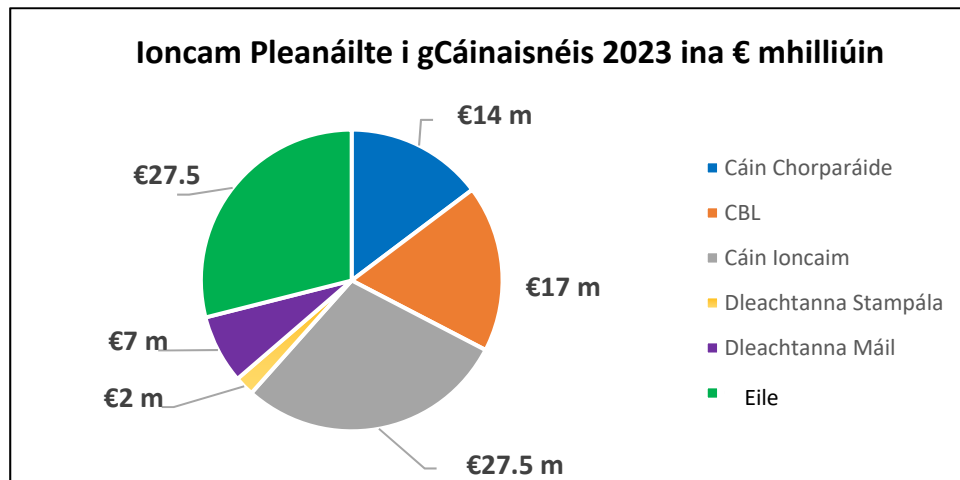
- (ii) Tabhair breac-chuntas ar thionchar **amháin** atá ag an ngeilleagar folaithe seo i margadh na gruaige **agus** na scéimhe ar ghnólachtaí sa tionscal seo agus ar Rialtas na hÉireann.

Gnólachtaí sa tionscal seo:
Rialtas na hÉireann:

75 marc

Ceist 12

- (a) Léirítear ioncam pleanáilte an rialtais do 2022 sa phíchairt thíos, (cuireadh na figiúirí in oiriúint).

Arna chur in oiriúint ó www.gov.ie

- (i) Agus úsáid á baint agat as na figiúirí atá sa phíchairt thuas, ríomh **an t-ioncam iomlán ina € mhilliúin** a bhfuil súil ag an rialtas é a fháil. Taispeáin do chuid oibre.

Obair:

Freagra:

- (ii) Ag baint úsáid as do fhreagra in (i) thuas ríomh an céatadán dá ioncam a gheobhaidh an rialtas i **gcáin ioncaim**. Taispeáin do chuid oibre.

Obair:

Freagra:

- (b) (i) Tá cothromas ar cheann de na prionsabail a bhaineann le córas maith cánach. Mínigh an téarma **cothromas**.

Míniú:

- (ii) Mínigh dhá phrionsabal eile a bhaineann le córas maith cánach agus atá tábhachtach i gcúinsí eacnamaíochta an lae inniu, dar leat.

1.
2.

- (c) Mar chuid de Cháinainnéis 2023 d'fhógair an rialtas go gcuirfí creidmheas leictreachais de €600 i bhfeidhm ar bhillí leictreachais gach teaghlaigh.

Arna chur in oiriúint ó electricireland.ie

- (i) Tabhair breac-chuntas **amháin** ar an tairbhe a bhaineann an teaghlach Éireannach as an gcreidmheas leictreachais sin.

Tairbhe:

- (ii) Déan cur síos ar dhá bheart a d'fhéadfadh teaghlach Éireannach a dhéanamh chun a chuid billí leictreachais a laghdú agus iad a dhéanamh níos inbhuanaithe.

1.
2.

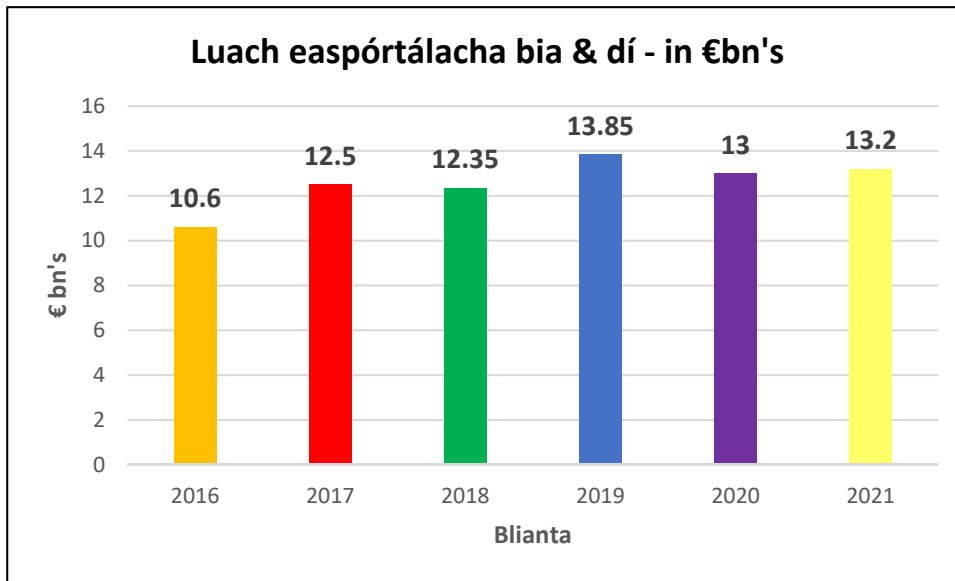
- (iii) Ainmnigh 3 ghallán na hinbhuanaitheachta.

1.	
2	
3	

75 marc

Ceist 13

Taispeántar ar an mbarrachairt thíos luach ionchasach easpórtálacha bia agus dí d'Éirinn ó 2016 go 2021.

Arna chur in oiriúint ó bordbia.ie

- (a) (i) Agus úsáid á baint agat as an mbarrachairt thuas, freagair na ceisteanna seo a leanas.

Luaigh an bhliain ina raibh an luach ab airde ar easpórtálacha bia agus dí as Éirinn.	
Luaigh an bhliain ina raibh an luach ab ísle ar easpórtálacha bia agus dí as Éirinn.	

- (ii) Déan cur síos ar dhá bhuntáiste a bhaineann geilleagar na hÉireann as **easpórtálacha**.

1.
2.

(b) Úsáidtear an fhoirmle seo a leanas chun an tloncam Náisiúnta a ríomh:

$$\text{Ioncam Náisiúnta (Y)} = C + \text{Infheistíocht} + G + \text{Easpórtálacha} - \text{Iompórtálacha}$$

(i) Luaigh céard dó a seasann gach ceann de na litreacha **C** agus **G**.

C	
G	

(ii) Ag baint úsáid as an bhfoirmle in (i) thuas agus as na figiúirí **thíos** ríomh:

- Leibhéal an Ioncaim Náisiúnta in 2023 agus
- Comhardú na Trádála

Taispeáin do chuid oibre

Bliain	Ioncam	C	Infheistíocht	G	Easpórtálacha	Iompórtálacha
	€ m	€ m	€ m	€ m	€ m	€ m
2023		700	200	400	300	200

An tloncam Náisiúnta 2023

Obair:

Freagra:

Comhardú na Trádála 2023

Obair:

Freagra:

- (c) Nuair a d'ardaigh An Banc Ceannais Eorpach (BCE) rátaí úis 0.5%, d'fhógair Banc na hÉireann roinnt athruithe ar rátaí úis.

Curtha in oiriúint ó Bhanc na hÉireann

- (i) Tabhair breac-chuntas ar an dóigh a mbeadh tionchar ag an ardú sin sna rátaí úis ar **thomhaltóirí** a bhfuil morgáistí ó Bhanc na hÉireann acu.

Míniú:

- (ii) Tabhair breac-chuntas ar an dóigh a bhféadfadh an t-ardú sna rátaí úis dul i bhfeidhm ar **choigilteas** i ngeilleagar na hÉireann.

Breac-chuntas:

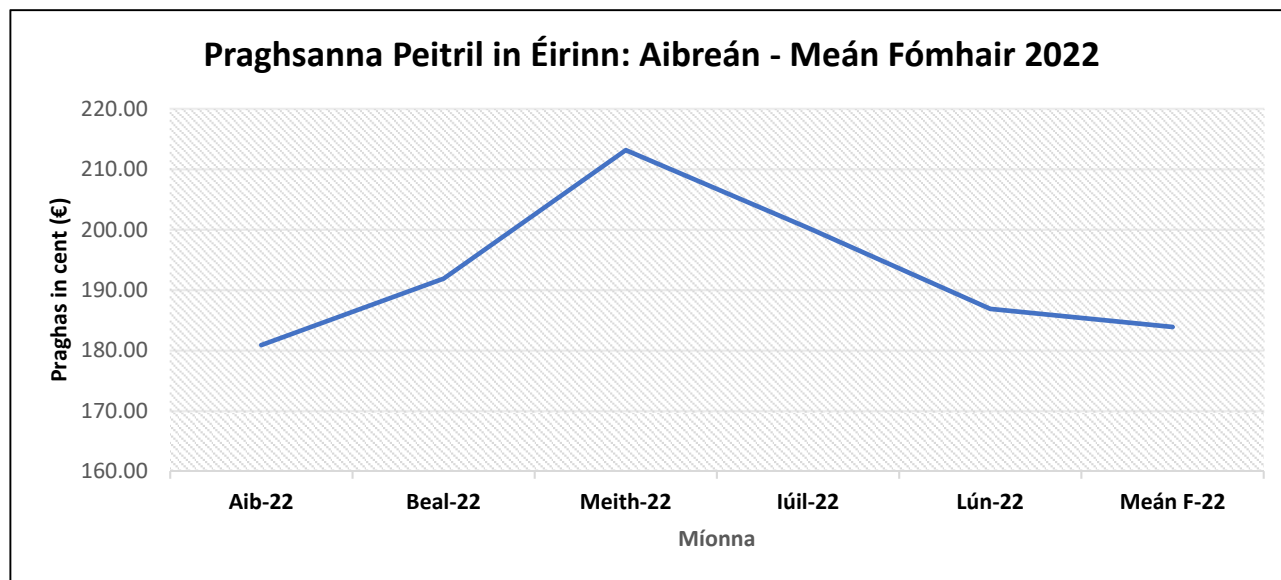
- (iii) Tabhair breac-chuntas ar chúis amháin a bhfuil tomhaltóirí ag **aistriú** chuig an aip bhaincéireachta ar líne ar a dtugtar Revolut.

Breac-chuntas:

75 marc

Ceist 14

Taispeántar sa líneghraf thíos athruithe ar phraghas an pheitril in Éirinn ó mhí Aibreán go Meán Fómhair 2022.

Arna chur in oiriúint ó theaa.ie

- (a) (i) Déan trácht ar phríomhthreocht amháin i bpraghas an pheitril sa líneghraf thuas agus eolas ón ngraf á úsáid agat.

Cuntas:

- (ii) Tabhair breac-chuntas ar chúis amháin ar athraigh praghas an pheitril ó mhí Aibreán go Meitheamh sa líneghraf thuas **agus** mínigh tionchar amháin a bhí aige sin ar thomhaltóirí in Éirinn.

Cúis amháin:
Tionchar amháin:

- (b) Taispeántar sa tábla thíos an t-aschur, costas iomlán, an t-ioncam iomlán agus an **brabús/caillteanas** a shaothraítear ar luchtairí iniompartha le haghaidh gléasanna leictreonacha.

Is é €15 praghas díola gach earra a dhíoltar.

Aschur (Aonaid)	0	200	400
Costas iomlán	€500	€2,500	€4,500
Ioncam iomlán	0	€3,000	
Brabús nó Caillteanas iomlán	-€500	€500	

- (i) Ríomh an t-ioncam iomlán má dhíolann an gnólacht **400 aonad**.
Taispeáin do chuid oibre.

Obair:
Freagra:

- (ii) Ríomh an **brabús a shaothraítear** nuair a dhíolann an gnólacht 400 aonad.
Taispeáin do chuid oibre.

Obair:
Freagra:

- (iii) Tá ganntanas páirteanna chun gléasanna leictreonacha a dhéanamh tagtha chun cinn ar fud an domhain. Mínigh cúis amháin a d'fhéadfadh a bheith leis an nganntanas páirteanna sin.

Míniú:

- (c) (i) Mínigh na téarmaí costais sheasta agus costais athraitheacha agus tabhair sampla amháin de gach ceann acu.

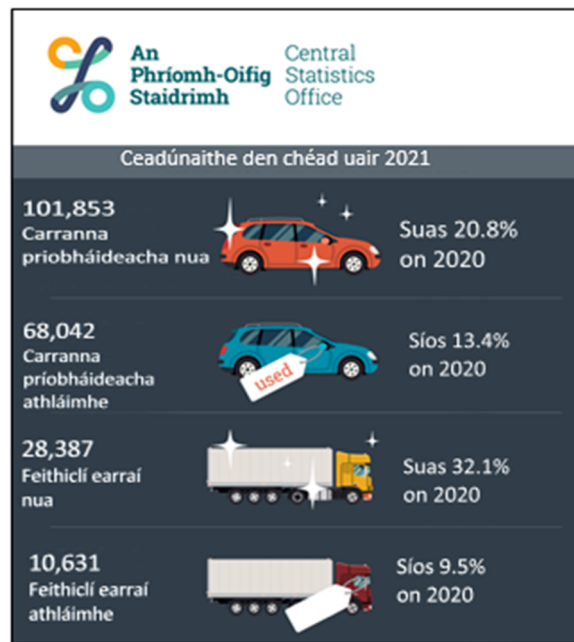
Costais Sheasta:
Sampla:
Costais Athraitheacha:
Sampla:

- (ii) Tabhair breac-chuntas ar chúis amháin a bhfuil sé tábhachtach do ghnólacht leanúint de bheith ag déanamh brabúis (san fhadtéarma).

75 marc

Ceist 15

Taispeántar sa ghrafaic eolais thíos sonraí faoi líon na bhfeithiclí a ceadúnaíodh den chéad uair in Éirinn in 2021. Arna chur in oiriúint ón bPríomh-Oifig Staidrimh

Líon IOMLÁN na bhfeithiclí = 208,913

- (a) (i) Agus an t-eolas sa tábla thuas á úsáid agat, ríomh céatadán (%) na gcarranna príobháideacha (**nua agus athláimhe**), mar chéatadán d'iomlán na bhfeithiclí a ceadúnaíodh den chéad uair in 2021. Taispeáin do chuid oibre.

Obair:

Freagra:

- (ii) Faoi láthair, tá rialtas na hÉireann ag fóirdheonú úsáideoirí iompair phoiblí. Mínigh an téarma fóirdheontas i gcomhthéacs an iompair phoiblí.

Fóirdheontas:

- (b) (i) Tarraing agus lipéadaigh cuar éilimh an mhargaidh (na haiseanna san áireamh) do charranna leictreacha.

- (ii) Má thagann méadú ar ioncam tomhaltóirí, taispeáin an bealach a rachadh sé sin i bhfeidhm ar chuar éilimh an mhargaidh in (i) thuas. Mínigh do fhreagra.

Míniú:

- (iii) Mínigh toisc **amháin**, seachas méadú ar ioncam, a mbeadh tionchar aici ar an éileamh ar charranna leictreacha i margadh.

Míniú:

- (c) Beidh an sprioc atá ag an Rialtas gar do mhilliún feithicil leictreach (EVanna) a bheith ar an mbóthar faoi 2030 ina 'dúshlán mór' mura dtugann an Rialtas isteach dreasachtaí agus tacaíochtaí chun déileáil leis na fadhbanna a bhaineann leis an na carranna is sine agus is mó a dhéanann truailliú.

Arna chur in oiriúint ó The Irish Times

- (i) Tabhair breac-chuntas ar dhá bhealach a bhféadfadh rialtas na hÉireann dul i bhfeidhm ar thomhaltóirí chun go n-aistreoidís chuig carranna leictreacha.

1.
2.

- (ii) Déan cur síos ar **thairbhe shóisialta** amháin a bhainfeadh Éire as breis tomhaltóirí a bheith ag aistriú chuig carranna hibrídeacha agus carranna leictreacha.

75 marc

Ceist 16

Bhunaigh Tom Keogh, Keogh's Crisps in 2011 agus cheana féin tá siad ar díol i 16 thír ar fud an domhain. Tá sé ar cheann de na déantúsóirí bia is mó fás in Éirinn.

Arna chur in oiriúint ó Irish exports

- (a) (i) Comhlánaigh an tábla thíos chun do thuiscint ar na tosca táirgeachta a úsáidtear i ndéantúsaíocht Keogh's Crisps a thaispeáint.
Tá cuid den eolas comhlánaithe cheana duit.

Toisc Tháirgeachta	Míniú	Sampla
1. TALAMH	Ní ar bith a sholáthraíonn an nádúr agus a chabhraíonn leis an táirgeadh.	
2.		Oibrithe
3. CAIPITEAL		Innealra
4.	Glacann duine an riosca a bhaineann le gnólacht a bhunú le brabús a dhéanamh ag éirí as smaoineamh a bhí ag an duine sin.	

- (ii) An dóigh leat go bhfuil tábhacht ag baint le fiontraithe maidir le forbairt a dhéanamh ar gheilleagar na hÉireann? Mínigh do fhreagra

Tá: ☐ Níl: ☐

Míniú:

- (b) Is earraí eacnamaíochta iad Keogh's Crisps agus ciallaíonn sé sin go bhfuil siad:

- gann
- inaistrithe
- agus go soláthraíonn siad áirgiúlacht.

- (i) Mínigh dhá cheann ar bith de na téarmaí thuas.

1.
2.

- (ii) Tá Keogh's Crisps chun a **gcumas táirgeachta a mhéadú 50%**.

Arna chur in oiriúint ó rte.ie

De bharr **an mhéadaithe** sin beidh Keogh's Crisps in ann leas a bhaint as barainneachtaí scála.

Mínigh an téarma barainneachtaí Scála agus tagairt agat do Keogh's crisps.

Barainneachtaí scála:

(c) In Éirinn, ginimid beagnach 800,000 tonna dramhbhia gach bliain.

Arna chur in oiriúint ó epa.ie

(i) Tabhair breac-chuntas ar chostas **amháin** don tsochaí a bhaineann le cur amú bia.

Don tsochaí:

(ii) Déan cur síos ar bheart **amháin** a d'fhéadfadh tomhaltóirí a dhéanamh chun cur amú bia a laghdú.

Tomhaltóirí:

(iii) Déan cur síos ar bheart **amháin** a d'fhéadfadh táirgeoirí a dhéanamh chun cur amú bia a laghdú.

Táirgeoirí:

75 marc

Cuir in iúl go soiléir uimhir na ceiste agus an chuid den cheist atá á freagairt

[illegible]

Cuir in iúl go soiléir uimhir na ceiste agus an chuid den cheist atá á freagairt

[illegible]

Cuir in iúl go soiléir uimhir na ceiste agus an chuid den cheist atá á freagairt

[illegible]

Cuir in iúl go soiléir uimhir na ceiste agus an chuid den cheist atá á freagairt

[illegible]

Ná scríobh ar an leathanach seo

Fógra cóipchirt

D'fhéadfadh sé go bhfuil téacsanna nó íomhánna sa scrúdpháipéar seo nach é Coimisiún na Scrúduithe Stáit úinéir an chóipchirt orthu, agus d'fhéadfadh sé gur athchóiríodh iad, chun críche an mheasúnaithe, gan cead na n-údar a fháil roimh ré. Ullmhaíodh an scrúdpháipéar seo de réir Alt 53(5) den *Acht um Chóipcheart agus Cearta Gaolmhara, 2000*. Ní údaraítear aon úsáid dá éis chun aon chríche ach amháin chun na críche dá bhfuil sé beartaithe. Ní ghlacann an Coimisiún aon dliteanas as sárú ar bith ar chearta tríú páirtí a eascraíonn as dáileadh ná as úsáid neamhúdraithe an scrúdpháipéir seo.

Scrúdú na hArdteistiméireachta – Gnáthleibhéal

Eacnamaíocht

Dé hAoine 23 Meitheamh

Maidin 9:30 - 12:00